

УДК 342

DOI <https://doi.org/10.32782/apdp.v105.2025.12>*З. А. Іванцова*

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАХИСТУ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ВЛАСНОСТІ ЄСПЛ: КЕЙСОВИЙ АНАЛІЗ

Постановка проблеми. Ключовим аспектом дослідження визначено питання оцінки дій органів державної влади в Україні стосовно втручання у право власності громадян у контексті принципу пропорційності в межах конкретного випадку. Зокрема, проблемним питанням, яке необхідно дослідити є факт того, чи відповідає втручання держави законним суспільним інтересам, чи було воно ефективним, необхідним і доцільним, а також чи дотримано балансу між суспільними потребами та правами власників. Особливим аспектом дослідження виокремлюються можливості захисту конституційного права власності з використанням наднаціональних механізмів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Захист конституційного права власності неодноразово ставав предметом дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних вчених конституціоналістів. Зважаючи на більшу практичну цінність даної статті, а використання більшою мірою нормативних джерел та судової практики, – коло відповідних науковців є дещо обмеженим. Тим не менш варто виокремити вагомі внески таких дослідників, як Погребняк С. П., Ціппеліус Р., Дегенгарт Х. та ін.

Метою наукової публікації є визначення недоліків національної судової практики та перспектив захисту порушених прав власності у конкретній справі на рівні ЄСПЛ.

Виклад основного матеріалу. Стаття 41 Конституції України гарантує, що «кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності» [1], такі конституційні засади права власності, будучи фундаментальним елементом правової системи, гармонійно закріплюються і в рамках інших галузей права, а особливо цивільного права та його підгалузей. Конституційні положення щодо права власності знаходять своє відображення і у міжнародному праві. Зокрема, на рівні регіональних правових інструментів, таких як Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), також встановлюються гарантії права власності.

У відповідності до ст. 1 Протоколу до Конвенції ратифікованого Законом №475/97-ВР (475/97-ВР) від 17.07.97 (далі – Протокол 1) «Кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права. Проте попередні положення жодним чином не обмежують право держави вводити в дію такі закони, які вона вважає за необхідне, щоб здійснювати контроль за користуванням майном відповідно до загальних інтересів або для забезпечення сплати податків чи інших зборів або штрафів» [2].

Судовим органом Ради Європи, який забезпечує виконання Конвенції та її протоколів (зокрема Протоколу 1) шляхом розгляду індивідуальних або міждержавних скарг на порушення прав, гарантованих цими документами є ЄСПЛ.

Розробники Онлайн-курсу Ради Європи HELP з Права власності та ЄСПЛ відмічають, що «у кожній справі Суд проходить шести ступеневу процедуру, щоб визначити, чи мало місце порушення П1-1» [3]. Зокрема до п. 5 та п. 6 відносять вирішення таких питань, як: «Чи обґрунтоване втручання переслідуванням законного інтересу? ... чи відповідає мета заходу суспільним інтересам ... Встановити пропорційність втручання» [3].

Такий підхід ЄСПЛ до оцінки порушення права власності дозволяє систематизувати критерії аналізу втручання держави у право власності, що важливо для розуміння перспектив конкретних справ. Саме тому в цьому контексті цікавою для порівняння видається практика національних судів адже не знайшовши захисту в національній правовій системі досить тривалий час громадяни України залишаються лідерами за кількістю звернень до ЄСПЛ.

На сьогоднішній день особливий науковий інтерес для аналізу перспектив ще одного потенційного звернення українців до ЄСПЛ в розрізі шестиступеневої процедури визначення чи має місце порушення ст.1 Протоколу 1 становить факт визнання незаконним та скасування рішенням від 15 лютого 2017 року по справі № 916/1900/16 «Рішення Молодіжненської сільської ради Овідіопольського району Одеської області від 17.07.2007 р. № 774-V «Про вилучення із земель Міністерства оборони України КЕВ м. Одеси земельної ділянки, загальною площею 7,7330 га, та зарахування цієї земельної ділянки до земель запасу Молодіжненської сільської ради в межах с. Молодіжного» [4], який відповідно має наслідком скасування конституційного права власності ряду фізичних осіб.

Так, з рішення суду від 15 лютого 2017 року по справі № 916/1900/16 вбачається, що частина земельної ділянки із вищевказаних 7,7330 га в розмірі 1,440 га була передана у власність фізичних осіб по 0,02 га кожному (одній 0,04). Значна частина земельних ділянок вже забудована дачними будинками з відповідним оформленням фізичними особами права власності на такі будинки. В той же час згідно реєстру судових рішень наявна численна кількість задоволених судами позовів до зазначених фізичних осіб щодо визнання недійсними державних актів на право власності на земельні ділянки (наприклад справи № 509/3818/19, № 509/3800/19, № 509/3810/19 та ін.).

Незважаючи на фактичне скасування права власності фізичних осіб національними судами, вважаю, що наявні перспективи наднаціонального захисту, які полягають в наступному.

Передусім, національні суди проігнорували тест на пропорційність (принцип пропорційності).

Хоча принцип пропорційності напряду не закріплений ні в Конституції України, ні в Конвенції, тим не менш і Конституційний суд України і ЄСПЛ його активно застосовують, а відповідно до ч. 1 ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», «суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику Суду як джерело права» [5].

Зважаючи, що «за поширеною версією пропорційність як принцип бере початок у праві Німеччини» [6, с. 6] для його правильного застосування раціональним є дослідити розуміння вказаного принципу саме німецькими вченими-конституціоналістами у теорії права, а також у судовій практиці.

Зокрема згідно з твердженням проф. Ціппеліус Р.: «Конфліктуючі інтереси, свободи чи правові принципи приводяться до належного співвідношення між собою лише тоді, коли й оскільки інтерес, свобода чи правовий принцип, що підлягають захисту, мають більшу вагу, ніж те, що їм приноситься в жертву» [7, с. 85].

До елементів тесту на пропорційність за проф. Дегенгартом Х. слід відносити такі складові, які: «легітимна мета, ефективність, необхідність, доцільність» [8].

Рішенням від 18 липня 2019 року Федеральний конституційний суд вказував, що «Згідно з принципом пропорційності, втручання повинно бути придатним для досягнення законної мети втручання і не може перевищувати межі, необхідні для захисту суспільних інтересів» [9].

У відміченому рішенні, з метою визначення пропорційності вжитого державою заходу, суд фактично застосовував тест на пропорційність визначавши такі його аспекти, як: легітимність (визначення питання того чи переслідується легітимна мета у п. (а) § 60); ефективність (визначення чи належним чином буде досягнута мета заходу, достатність заходу у п. (b) § 61), що також означає, що «З конституційно-правової точки зору для відповідності принципу ефективності достатньо, щоб бажаний результат міг бути досягнутий, тобто щоб існувала можливість досягнення мети» [9]; необхідність (можливості застосування альтернатив, які однаково підходять і менш порушують права п. (с) § 66) зокрема суд відмічає: «Необхідність може бути заперечена лише в тому випадку, якщо для досягнення мети, переслідуваної законом, є об'єктивно еквівалентний, безсумнівно однаково ефективний засіб, який менше порушує основні права» [9]; доцільність (розуміння того, що постраждалі не повинні зазнавати надмірного або неприйнятного тягаря, п. (d) § 67 – «Норма повинна дотримуватися меж прийнятності та не створювати надмірного тягаря для постраждалих власників» [9]).

За таким самим принципом в частині тесту на пропорційність можна відслідкувати відповідну структуру і в Рішенні Федерального конституційного суду від 6 грудня 2016 року, яким зокрема у п. (а) § 59 наведено тезу про те, що «Не було виявлено ні надзвичайної ваги, ні обставин, що вказують на юридично значущу, актуальну загрозу, яка могла б легітимізувати безперервне та безвідшкодувальне позбавлення прав...» [10].

Як підкреслював проф. Погребняк С.П., «Для правильного застосування принципу пропорційності важливе значення має тест на пропорційність. Він має одну і ту ж основну двоетапну структуру. На першому етапі слід установити, що владними діями виявилось обмежене певне право. На другому етапі влада повинна продемонструвати, що вона переслідувала певну легітимну мету і що обмеження було пропорційне цій меті» [6, с. 7].

В той же час проф. Дегенгарт Х. ведучи мову про двоетапність перевірки пропорційності зазначає, що: «перш за все закон і передбачені ним правові наслідки повинні відповідати принципу заборони надмірності – перша стадія. На цій стадії

перевірка пропорційності проводиться на узагальненому рівні і не стосується окремого випадку... По-друге, застосування закону в конкретному випадку повинно відбуватися у пропорційний спосіб – друга стадія. Тут здійснюється перевірка, орієнтована на конкретний випадок...» [8].

Таким чином, як у вітчизняній, так і в зарубіжній теорії конституційного права вирізняється стадійність тесту на пропорційність. Судячи із тверджень вищевказаних вчених-конституціоналістів проф. Погребняк С.П. більшою мірою акцентує на загально правовому підході до розуміння вищевказаного тесту, в той час як проф Дегенгарт Х. розмежовує перевірку на загальне та конкретне (кейсове) застосування.

Відтак, виходячи з мети даного дослідження, доречнішим буде використання другого підходу до розуміння стадійності тесту на пропорційність.

В досліджуваній національній практиці тест на пропорційність виглядатиме наступним чином:

1. Легітимність. Легітимна мета не може переважати в ситуації позбавлення права власності добросовісних набувачів маючи відповідно каральний характер.

В такому випадку, цікавою, для порівняння, є висловлена Окрема (збіжна) думка судді Конституційного Суду України Олега Первомайського у справі за конституційною скаргою Лазуренка Ігоря Олександровича щодо гарантованості пенсії, що є основним джерелом існування, не нижче прожиткового мінімуму якою, зокрема щодо питання «легітимної мети» зазначено: «в державі, керованій правовладдям, відносини з виконання судового рішення мають бути внормовані в такий спосіб, щоби таке виконання не атакувало фундаментальних конституційних цінностей» [11], «Лазуренко І.О. отримав страхові виплати не внаслідок власних шахрайських або інших протиправних дій, а за рішеннями судів...» [11].

Отже, не зважаючи на те, що метою втручання було повернення земельної ділянки у власність держави (мотивуючи незаконністю початкового вилучення земель у МОУ), на питання чи переслідувало втручання легітимну мету складно відповісти однозначно з огляду на каральний характер щодо фізичних осіб.

2. Ефективність. Питання досягнення мети, як і реальна можливість реалізації рішення суду стосовно повернення державі усіх земель (про які йде мова в рішенні), взагалі не було предметом судового розгляду.

В розрізі даного пункту слід відмітити, що частина земельних ділянок вже забудована (рішень щодо, наприклад, знесення будинків чи приведення земельних ділянок у первісний стан не вдалося віднайти), а тому вручання не забезпечить досягнення загальної мети.

3. Необхідність. Відносно третьої складової (необхідність) тесту на пропорційність Федеральний конституційний суд відмічав: «суд не перевіряє, чи знайшов законодавчий орган найкраще вирішення проблем, що стоять за законом, оскільки законодавчий орган має простір для оцінки та прогнозування в цьому відношенні» [9]. Зокрема, фізичним особам слід було би вказати альтернативи, які однаково підходять і менше порушують їх права (як то компенсації).

4. Доцільність. Вказаний структурний зріз тесту на пропорційність стосується питання визначення надмірності тягара для постраждалих власників.

ЄСПЛ у § 69 справі Спорронг і Льоннрот проти Швеції, 1982 зазначив: «Поєднання цих двох серій заходів створило ситуацію, яка порушила справедливий баланс між захистом права власності та вимогами загального інтересу: масток Спорронгів та пані Льоннрот зазнали індивідуального та надмірного тягаря, який міг би бути визнаний легітимним лише за умови, якщо б вони мали можливість вимагати скорочення строків або подання вимоги про компенсацію. Однак на відповідний час шведське законодавство виключало такі можливості, і воно досі виключає другу з них. На думку Суду, на цьому етапі недоречно визначати, чи зазнали заявники фактичної шкоди ...: необхідний баланс було втрачено в самій їхній правовій ситуації» [12].

Тобто практика ЄСПЛ свідчить про необхідність уникнення надмірних тягарів для окремих фізичних осіб. Так само і в аналізованій справі сама суть первісного позову у справі № 916/1900/16 заклала основу для подальшого покладення індивідуальних та надмірних тягарів на окремих власників, які були добросовісними набувачами.

На підставі вищевикладеного варто дійти висновку, що втручання у справі з Молодіжненською сільською радою не було пропорційним, адже: легітимність мети сумнівна в контексті добросовісного набуття власності фізичними особами; ефективність заходів не була належним чином доведена, з огляду на їх нездатність забезпечити реальне відновлення справедливості; необхідність втручання необґрунтована через ігнорування менш обмежувальних альтернатив; доцільність заходів викликає сумніви через значний і непропорційний тягар для окремих фізичних осіб.

За таких обставин, дана ситуація (виходячи із принципу пропорційності) створює перспективи звернення до ЄСПЛ, оскільки баланс між правом власності окремих осіб та суспільними інтересами було втрачено.

Повертаючись до шестиступеневої процедури визначення ЄСПЛ чи мало місце порушення ст.1 Протоколу 1 в контексті відповідності мети заходу суспільним інтересам варто звернути увагу на наступні аспекти як самої справи так і прецедентів ЄСПЛ.

Дійсно, зважаючи на наявність суспільної потреби, ст. 149 ЗК України передбачає можливість вилучення земельних ділянок в тому числі і з державної власності. У п. 1.3. Керівництва з обліку земель (земельних ділянок) в органах квартирно-експлуатаційної служби Збройних Сил України, затвердженого Наказом Міністра оборони України від 22 грудня 1997 року № 483 передбачено таку мету обліку, як «доцільністю і ефективністю використання земель» [13].

Із досліджуваної справи вбачається, що з 1986 року до 2007 року (вилучення із земель Міністерства оборони України КЕВ м. Одеси земельної ділянки та зарахування цієї земельної ділянки до земель запасу Молодіжненської сільської ради), тобто близько 20 років, землі не використовувалися і були пустирем, а з 2007 року наявний ландшафт почав покращуватися через дачну забудову.

Показовим є рішення у справі «Вассалло проти Мальти», 2011, де заявники відмічали, що «експропріація не була здійснена для суспільних цілей, оскільки земля залишалася невикористаною протягом двадцяти п'яти років і висунута мета,

а саме будівництво житла для третіх осіб не може вважатися таким, що є суспільним інтересом» [14]. В цій справі у п. 43 рішення ЄСПЛ погодившись із заявниками зазначив, що «закінчення 28 років з дати заволодіння майном без будь якого конкретного його використання відповідно до вимог початкового заволодіння, порушує питання за статтею 1 Протоколу № 1 щодо вимоги наявності суспільних інтересів» [14].

У справі Моте де Нарбонн проти Франції ЄСПЛ вказав, що «утримання майна в резерві протягом тривалого періоду не ґрунтується на причинах, пов'язаних із суспільною користю, і коли протягом цього періоду зазначене майно приносить значне зростання вартості, яке колишні власники втрачають. Стаття 1 Протоколу № 1 дійсно зобов'язує держави-учасниці захищати осіб від ризику використання техніки резервування земель, яка може сприйматися як форма земельної спекуляції на їхню шкоду» [15].

Отже, довготривале невикористання земель вказує на сумнівну суспільну потребу.

Стосовно законного інтересу також доцільним є практичне відображення перспектив захисту ЄСПЛ шляхом дослідження вже винесених рішень у інших справах.

У справі Вістінш та Перепьолкін проти Латвії ЄСПЛ наголосив, що «наявність правової основи у національному законодавстві сама по собі не є достатньою для дотримання принципу законності. Крім того, правова основа повинна мати певну якість, а саме бути сумісною з принципом верховенства права та забезпечувати гарантії проти свавілля. У цьому контексті слід зазначити, що, говорячи про «закон», стаття 1 Протоколу № 1 посилається на той самий концепт, що й Конвенція, коли використовує цей термін в інших частинах» [16].

Отже, ведучи мову про те, що «суд розглядає «якість» національного законодавства, а не його зміст» [3], – втручання у право власності є незаконним оскільки не забезпечує належного балансу.

Схоже рішення винесено ЄСПЛ і у справі Брункрон проти Фінляндії, заявники у якій намагалися в національних судах встановити право власності на землю, однак суди винесли рішення на користь держави. Так, ЄСПЛ постановляючи рішення проти Фінляндії вказував, що «кожна з двох форм втручання має відповідати принципу законності та переслідувати законну мету за допомогою засобів, розумно пропорційних меті, яка має бути досягнута» [17], «у зв'язку з цим заволодіння майном без сплати суми, розумно пов'язаної з його вартістю, зазвичай становитиме непропорційне втручання, яке не може бути виправдане відповідно до статті 1 Першого протоколу» [17].

За таких обставин, варто дійти висновку про те, що в досліджуваній національній судовій практиці, хоча формально переслідувалася законна мета, пов'язана із суспільною необхідністю використання земель для оборонних потреб, однак фактична реалізація цієї мети не була обґрунтована. Відповідно втручання не може вважатися таким, що дійсно переслідує законний інтерес у розумінні стандартів ЄСПЛ.

Розробники Онлайн-курсу Ради Європи HELP з Права власності та ЄСПЛ резюмують, що «встановлені державою обмеження права власності будуть обґрунтова-

ними, якщо вони відповідають трьом критеріям: обмеження має бути законним (передбаченим законом та відповідати стандартам верховенства права); обмеження повинно переслідувати суспільний або загальний інтерес; обмеження має бути пропорційним переслідуваній меті (необхідне в демократичному суспільстві)» [3].

Судячи із приведеного кейсового аналізу, позбавлення права власності не було законним (в частині відповідності стандартам верховенства права), не переслідувало суспільний інтерес та не виявилось пропорційним.

Висновки. Слід резюмувати, що тривала бездіяльність держави стосовно використання вилученої землі, а також відсутність фактичної реалізації задекларованих суспільних інтересів, свідчать про дисбаланс між втручанням у право власності фізичних осіб та суспільними потребами. У справі з Молодіжненською сільською радою ситуація ще більше загострюється, тим фактом, що добросовісні набувачі зазнали значного тягара за відсутності доцільності втручання. Враховуючи принцип пропорційності, недотримання якого встановлюється в цьому випадку, та практику ЄСПЛ, яка наголошує на необхідності забезпечення справедливого балансу між приватними і суспільними інтересами, перспективи звернення до ЄСПЛ є реальними.

Саме тому досліджувана справа може стати ще одним прикладом необхідності ретельнішого врахування принципів верховенства права, захисту основоположних прав людини у національній судовій практиці, особливо в контексті права власності, що є фундаментальним конституційним правом.

Література

1. Конституція України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_535#Text
3. Property Rights and the ECHR. HELP online course. https://help.elearning.ext.coe.int/pluginfile.php/647322/mod_scorm/content/3/index_lms.html
4. Рішення від 15.02.2017 по справі: №916/1900/16. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/64801300>
5. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>
6. Погребняк С. П. Тест на пропорційність. Юрист України. 2013. № 2. С. 5–10. http://nbuv.gov.ua/UJRN/uy_2013_2_3
7. Zippelius R. Das Wesen des Rechts: eine Einführung in die Rechtsphilosophie. 1997. С. 132. https://books.google.com.ua/books?redir_esc=y&hl=uk&id=_UovKv8WwnYC&q=Kollidierende+Interessen%2C+Freiheiten#v=snippet&q=Kollidierende%20Interessen%2C%20Freiheiten&f=false
8. Degenhart C. Staatsrecht I. Staatsorganisationsrecht. Mit Bezug zum Europarecht 31. Auflage. Heidelberg, 2015. S. 386. <https://d-nb.info/1075204321>
9. Beschluss vom 18. Juli 2019. https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/DE/2019/07/lk20190718_1bvl000118.html?nn=68080
10. Urteil vom 6. Dezember 2016. https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/DE/2016/12/rs20161206_1bvr282111.html
11. Окрема (збіжна) думка судді Конституційного Суду України Олега Первомайського у справі за конституційною скаргою Лазуренка Ігоря Олександровича щодо гарантованості пенсії, що є основним джерелом існування, не нижче прожиткового мінімуму. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/na03d710-23#Text>
12. Sporrong and Lnnroth v. Sweden, 1982. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-57580%22%7D>

13. Положення про порядок надання в користування земель (земельних ділянок) для потреб Збройних Сил України та основні правила користування наданими землями. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0483322-97#Text>

14. Case of Vassallo v. Malta <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-106773%22%7D>

15. Affaire Motais de Narbonne c. France <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-65119%22%7D>

16. Case of Vistiņš and Perepjolkin v. Latvia. <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%22001-114277%22%7D>

17. Case of Brunčona v. Finland. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-67454%22%7D>

Анотація

Іванцова З. А. Перспективи захисту конституційного права власності ЄСПЛ: кейсовий аналіз. – Стаття.

У статті розглядається захист конституційного права власності в ЄСПЛ з акцентуванням уваги на судову практику та перспективах для українських громадян.

Відмічено, що ст. 1 Протоколу 1 ЄКПЛ забезпечує основу для оцінки державного втручання у право власності. В свою чергу ЄСПЛ використовує шестиступінчасту процедуру для визначення того, чи втручання держави порушує право власності, включаючи оцінку легітимності мети держави, пропорційності та суспільних інтересів.

Як приклад, наведено конкретну справу про позбавлення права власності на землю в Україні. Так, в 2017 році українські суди визнали недійсними раніше надані фізичним особам права на землю, пославшись на незаконність первинної передачі землі з Міністерства оборони (незважаючи на це, багато ділянок було освоєно та оформлено право власності), залишивши громадян без правового захисту.

Автором висвітлено недоліки у застосуванні українськими судами принципу пропорційності, який є наріжним каменем оцінки майнових спорів відповідно до конституційного та міжнародного права. Виходячи з практики ЄСПЛ та конституційного права і судової практики Німеччини, пропорційність передбачає оцінку легітимності, ефективності, необхідності та пропорційного тягаря, який лягає на осіб.

Стверджується, що національні суди не змогли ефективно збалансувати публічні та приватні інтереси. Цілі держави, а саме: повернення землі для суспільних потреб, - були поставлені під сумнів через каральний характер заходів проти добросовісних набувачів. Крім того, заходи були неефективними для досягнення заявлених цілей, оскільки багато ділянок залишалися забудованими без планів відновлення чи компенсації для постраждалих осіб.

Прецеденти ЄСПЛ, такі як *Спюрронг і Льюнрот проти Швеції* та *Вассалло проти Мальти*, підкреслюють необхідність уникати надмірного тягаря на окремих осіб. Не застосування вищевказаного принципу в українській судовій практиці виявляє втрату справедливого балансу між суспільними інтересами та правами окремої особи.

На завершення автором стверджується, що у наведений як приклад справі українські землевласники мають реальні перспективи звернутись до ЄСПЛ. Процесуальні та матеріальні недоліки в рішеннях національних судів дають підстави стверджувати про порушення статті 1 Протоколу 1 ЄКПЛ, особливо щодо принципу пропорційності та оцінки суспільних інтересів.

Ключові слова: конституційна доктрина, права людини, конституційні права, захист права власності, принцип пропорційності, Європейський суд з прав людини.

Summary

Ivantsova Z. A. Prospects for the protection of the constitutional right to property by the ECtHR: case analysis. – Article.

The article examines the protection of the constitutional right to property in the European Court of Human Rights (ECtHR), focusing on case law and prospects for Ukrainian citizens.

It is noted that Article 1 of Protocol 1 to the European Convention on Human Rights (ECHR) provides the basis for assessing state interference with property rights. The ECHR employs a six-step procedure to determine whether state interference violates property rights, including evaluating the legitimacy of the state's purpose, proportionality, and public interest.

A specific case of land ownership deprivation in Ukraine is provided as an example. In 2017, Ukrainian courts invalidated previously granted land ownership rights to individuals, citing the illegality of the

initial transfer of land from the Ministry of Defense. Despite this, many parcels had been developed and ownership formalized, leaving citizens without legal protection.

The author highlights deficiencies in the application of the principle of proportionality by Ukrainian courts, which is a cornerstone in assessing property disputes under constitutional and international law. Drawing on ECHR case law and German constitutional law and judicial practice, proportionality entails evaluating the legitimacy, effectiveness, necessity, and proportional burden placed on individuals.

It is argued that national courts failed to effectively balance public and private interests. The state's objectives—reclaiming land for public needs—were called into question due to the punitive nature of measures against bona fide acquirers. Moreover, the measures were ineffective in achieving the stated goals, as many plots remained developed without plans for remediation or compensation for affected individuals.

ECHR precedents, such as *Sporrong and Lönnroth v. Sweden* and *Vassallo v. Malta*, emphasize the necessity of avoiding excessive burdens on individuals. The failure to apply this principle in Ukrainian judicial practice demonstrates a loss of a fair balance between public interests and individual rights.

In conclusion, the author asserts that, in the cited example, Ukrainian landowners have real prospects for applying to the ECHR. Procedural and substantive shortcomings in national court decisions provide grounds to claim violations of Article 1 of Protocol 1 to the ECHR, particularly regarding the principle of proportionality and the assessment of public interests.

Key words: constitutional doctrine, human rights, constitutional rights, protection of property rights, principle of proportionality, European Court of Human Rights.